

L'instrument notarial

Arxiu Històric de Protocols
de Barcelona

Col·legi de Notaris de Catalunya

Concepte

Definició: “L’instrument notarial és el document redactat per una persona facultada per l’autoritat i que conté les formalitats determinades per la llei a fi que, sense cap més requisit, tingui valor de prova en un judici. Aquest valor és el que s’anomena fe pública, que és consubstancial al notariat” (Ferrer 2000).

Les formalitats es troben recollides en l’estructura intel·lectual del document que podem dividir en dos grans elements ja identificats pels teòrics medievals (el *tenor negotii* i les *publicationes*)

Estructura intel·lectual

Tenor negotii (varia en funció de cada contracte):

- *Substantia negotii* (actors del negoci, acció jurídica principal i clàusules que l'acompanyen)
- Renúncies (clàusules per reforçar seguretat jurídica)

Publicationes (elements que doten de validesa l'instrument, sempre hi han de ser presents):

- Data (tòpica, cronol.)
- Testimonis
- Cloenda notarial (no hi ha document complet sense cloenda)

Estructura formal

Aquests elements, al seu torn, es materialitzen en el marc de l'estructura formal del document:

- Protocol: invocació, notificació, intitulació, direcció
- Text: verb dispositiu, clàusules de garantia, de renúncia, de corroboració, etc.
- Escatocol: data, signatura atorgants i testimonis, cloenda notarial

La gènesi documental

La petició dels clients o **rogatio** desencadena l'escripturació:

- **Cèdula** (breu anotació de la *substantia negotii* en un full o fragment de pergamí)
- **Primera imbreviatura** (assentament abreujat al manual)
- **Segona imbreviatura** (assentament íntegre al llibre, a partir de 1351)
- **Mundum** (original, en mans del client)
- Còpies ulteriors (trasllats, renovacions, reparacions)

Tradició documental

Original: “document complet que ha pervingut en la matèria i forma genuïnes en què fou emès, tot respectant la voluntat del seu autor o autors”

Renovació: “extensió en pública forma d'un document feta a partir del seu assentament notarial fruit de la pèrdua o mal estat de l'original, o per altres motius no especificats”

Trasllat: “còpia autèntica feta davant notari d'un document a partir, normalment, del seu original”

Tipologia documental

La doctrina notarial distingeix tres grans àmbits (contractes, judicis i últimes voluntats) en els quals s'enquadren els diferents tipus documentals:

Contractes:

- Documents referents a la persona (absolució, emancipació, manumissió, nomenament, procura ...)
- Documents sobre vincles matrimonials (capítols matrimonials, dot, esponsalici ...)
- Documents sobre els béns (capbreu, donació, establiment, venda ...)
- Documents sobre el crèdit (censal, comanda, debitori, violari ...)

Últimes voluntats: testament, inventari, llegítima ...

Judicis: intima, protest, remissió, sentència, sentència arbitral ...

Els diversos llibres notarials

Fruit d'aquesta varietat documental, a banda del doble registre per al **protocol ordinari**, trobem també els **llibres especials**, que contenen un sol tipus documental (llibres de testaments, de capítols matrimonials, de vendes, d'assegurances marítimes, etc.), els **particulars**, formats per diversos negocis d'una sola persona (bé sigui físic o institucional), capbreus de rendes i els **llibres relacionats amb l'àmbit judicial** (llibres de procures, requeriments, de cort, etc.)

El sistema documental notarial

Tal com va resumir José Bono (1992):

- Uniformitat de les regles que regeixen l'escripturació: nota, registre, *scriptura originalis*.
- Uniformitat de les normes (de la pràctica professional) de l'estructura documental: *capitula*; sistema de renunciés; clàusules de garantia, etc.
- Uniformitat del règim de l'*exemplatio* i el de la *refectio*.
- Es crea un lèxic comú notarial llatí.
- S'uniformitza l'*stilus notariae*, creant-se tipus documentals intel·ligibles arreu.
- El valor jurídic (*fides publica*) del document és reconegut arreu.
- Una mateixa doctrina documental i formulària (*Ars notariae*) regeix a tot Occident (també fora de l'àrea romànica).